

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 341.23(477+71)

ЖУРБА І.Є.

Хмельницький національний університет

**ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ ЯК
ТРАНСФОРМАЦІЙНА ФОРМА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН**

У статті розглянуто сучасну модель функціонування зон вільної торгівлі між Україною, Канадою та ЄС як нової торговельно-економічної політики. Зокрема, проаналізовано сучасні засади формування та перспективи розвитку зони вільної торгівлі між Україною та Канадою як трансформаційної форми ефективності двосторонніх взаємовідносин. Визначено тенденції окремих аспектів розвитку зовнішньої торгівлі України з Канадою за 2012–16 рр., з'ясовано проблеми та перспективи. Запропоновані найбільш пріоритетні напрями торговельного економічного співробітництва в рамках підписання угоди ЗВТ Україна-Канада та найбільш оптимальну диверсифікацію товарних потоків.

Ключові слова: торговельний оборот, двостороння торгівля, Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), торговельне сальдо, зона вільної торгівлі Україна-Канада, диверсифікація торговельних потоків.

ZHURBA I.

Khmelnitsky National University

**THE FREE TRADE AREA BETWEEN UKRAINE AND CANADA AS A
TRANSFORMATIONAL FORM OF THE EFFECTIVENESS OF THE RELATIONSHIP**

The article discusses the current model of free trade areas between Ukraine, Canada and the European Union as a new economic and trade policies. In particular, analysis of modern principles formation and prospects of a Free Trade Area between Ukraine and Canada as a form of transformation efficiency of bilateral relations. The trends of some aspects of the development of foreign trade of Ukraine with Canada in 2012-16 have been determined, problems and perspectives have been identified. The proposed top priority areas of trade economic cooperation framework agreement signing an FTA Ukraine, Canada and the optimal diversification of trade flows.

Keywords: trade, bilateral trade, North American Free Trade Agreement (NAFTA), trade balance, free trade zone Ukraine-Canada, diversification of trade flows.

Постановка проблеми

В умовах підписання Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, початок функціонування зони торгівлі між ЄС та Канадою, місце і роль новоствореної Зони вільної торгівлі між Україною і Канадою формує «трикутник» нової моделі торгово-економічних взаємовідносин. Варто зазначити, що на формування нової торговельно-економічної політики також впливає активізація світових глобалізаційних процесів. Отже, в умовах сучасної соціально-економічної моделі розвитку зростає якісна роль Зон вільної торгівлі у системі міжнародних економічних відносин. Така співпраця дає можливість активізувати економічну діяльність між двома країнами різних інтеграційних утворень на засадах комплементарності та коопетиції, що впливає на зростання їхньої конкурентоспроможності.

Мета дослідження

Метою даного дослідження є аналіз можливих векторів розвитку та перспектив функціонування Зони вільної торгівлі між Україною та Канадою як трансформаційної форми ефективності взаємовідносин між обома країнами в контексті світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу досліджень

Однією з головних економічних подій в житті нашої держави в 2017 році є підписання Угоди про створення Зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Зауважимо, що чинне місце в Угоді про вільну торгівлю між Україною та Канадою буде стимулювання поглиблення торговельного та економічного співробітництва, в тому числі в частині торгівлі промисловими і сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель [4].

Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою закладає соціально-економічні засади режиму вільної торгівлі між нашою країною та однією з найбільших у світі постіндустріальних держав – Канадою. Це перший після глибокої та всеохоплюючої Угоди про Асоціацію з ЄС договір з країною Північноамериканського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває великі можливості для українського бізнесу на коротко- та довгострокову перспективу, а також дозволить диверсифікувати торговельні потоки з України. Угода дозволить українському бізнесу отримати більші переваги, скориставшись перевагами від безмитного доступу до нового ринку, а з іншої сторони відкриваються можливості для імпорту сировини та передових технологій, що сприятиме економічному зростанню. Ринок Канади характеризується високим рівнем ємності і споживання. У 2016 році Канада імпортувала товарів і послуг на суму, що перевищує 550 мільярдів дол. США. В минулому році експорт з

України в Канаду склав 29 млн дол. США. Частка нашої країни у торговому балансі Канади дуже незначна, що свідчить про великі можливості для зростання товарообігу між країнами.

Тенденції динаміки двосторонньої торгівлі між Канадою та Україною за 2012–16 рр. ми бачимо у таблиці 1.

Таблиця 1

Обсяг двосторонньої торгівлі між Канадою та Україною (кан. дол.)

Рік	Експорт з Канади	Імпорт до Канади
2012	148,913,682	164,596,404
2013	209,916,635	112,579,906
2014	144,766,164	99,163,113
2015	210,490,530	67,546,816
2016	265,194,685	107,440,710

На основі аналізу таблиці 1, ми бачимо, що з 2012 р. по 2015 р. йшов спад експорту України в Канаду на 40 %. За рахунок економічних реформ, зокрема створення сприятливого інвестиційного клімату у ряду пріоритетних галузей економіки у 2016 р. відбулось зростання на 59%. Це свідчить про реальні можливості Зони вільної торгівлі створити соціально-економічні механізми налагодження більш ефективної Українсько-Канадської співпраці з перспективою виходу на економічно емкий Американський ринок товарів та послуг.

Враховуючи, що Канада відкриває для вільної торгівлі 98% свого ринку, а Україна – 72%, можна говорити про вигідні для нашої країни умови для розширення міжнародної торгівлі.

За оцінками експертів, зона вільної торгівлі дозволить наростити експорт з України як за вже налагодженими товарними групами, так і за рахунок товарів, які до цього в Канаду не постачалися.

Проаналізуємо та узагальнимо стан торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною та Канадою. Зазначимо, що торгівля товарами у 2016 році зазнала динаміки якісного зростання. За даними Державного комітету статистики України за підсумками 2016 року порівняно з 2015 роком обсяг двосторонньої торгівлі товарами між Україною та Канадою збільшився, за рахунок імпорту з Канади до України, на 4% і склав 246 млн 184 тис. дол. Експорт товарів з України до Канади скоротився на 4% та становив 28 млн 890 тис. дол. Імпорт товарів з Канади до України зріс на 5% і склав 217 млн 294 тис. дол. Сальдо двосторонньої торгівлі товарами для України негативне – 188 млн 404 тис. дол.

У структурі експорту товарів з України до Канади переважали поставки залізничних локомотивів та частин до рухомого складу – 31% (в порівнянні з 2015 роком – зросли у 2,5 рази); екстрактів дубильних – 13% (зросли у 1,5 рази); чорних металів – 6,7% (зросли на 35%) та виробів з них – 3,4% (зросли на 67%); деревини – 5,1% (зменшились на 8%); реакторів ядерних, котлів та машин – 4,6% (зменшились на 48%); іграшок – 4,5% (зменшились на 33%).

Водночас, варто відмітити позитивну динаміку до зростання експорту з України в Канади такої продукції: меду (молочної продукції, яєць птиці), вказана позиція склала 3,8% (зріс в порівнянні з 2015 роком склав майже 33%); жирів та олії тваринного/рослинного походження – 3,4% (поставки зросли у 5 разів); насіння та плодів олійних рослин – 1,7% (поставки зросли у 9 разів); цукру та кондитерських виробів з цукру – 1,3% (поставки зросли у 3 рази).

Структура імпорту товарів з Канади до України визначалась поставками нафти і продуктів її перегонки, мінерального палива – 44% (обсяги поставок зменшились на 17%); фармацевтичної продукції – 15% (зросли на 51%); рибної продукції – 15% (зросли на 52%); ядерних реакторів, котлів, машин – 8,5% (зросли на 54%); наземних транспортних засобів – 3,3% (зросли на у 40%).

За наявними на 21.02.2017р. даними Державного комітету статистики України за результатом 2016 року обсяг двосторонньої торгівлі послугами між Україною та Канадою склав 95 млн дол. Експорт послуг з України до Канади порівняно із аналогічним періодом 2015 року зріс на 17,6% та становить 58 млн 779 тис. дол. Імпорт послуг з Канади до України зріс на 11,9% і складає 36 млн 243 тис. дол. Сальдо двосторонньої торгівлі послугами за цей період для України позитивне і становить 22 млн 536,5 тис. дол.

У структурі експорту послуг з України до Канади переважали послуги у сфері ІТ – 65% (збільшились у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року на 28%); послуги з переробки матеріальних ресурсів – 14% (збільшились на 8%); транспортні послуги – 7% (зменшились на 29%); ділові послуги – 5% (зменшились на 23%); послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 4% (збільшились вдвічі).

Структура імпорту послуг з Канади до України визначалась наданням державних та урядових послуг – 77% (зросли на 23%); ділових послуг – 12% (зросли на 7%); транспортних – 6,5% (зменшились на 47%); у сфері ІТ – 2,5% (зросли на 41%); туристичних – 0,9% (зросли в два рази).

Варто зазначити про те, що в сьогоденних умовах світового господарства та міжнародних економічних відносин формується нова модель торговельної політики на прикладі України, ЄС та Канади.

Україна має все, щоб підхопити сьогоднішню тенденцію до лібералізації двосторонньої торгівлі та в подальшому розвинути вигідні відносини з партнерами. Чим більш інтегрованою в глобальні торговельні потоки буде країна, тим більше вона буде експортувати, тим більш конкурентоспроможною буде ставати і більше інвестицій залучати.

11 липня 2016 року Україна та Канада підписали Угоду про вільну торгівлю (CUFTA), яка передбачає, що за кілька років більшість тарифів між двома країнами будуть знижені до нуля. Зазначимо, що 1 січня 2016 року, набули чинності торговельна частина та суміжні їй частини Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Це передбачає застосування положень **Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA)** між ЄС та Україною, що охоплює не лише зниження тарифів, але і зближення законодавства, що дозволить працювати над численними нетарифними бар'єрами, як-от технічні норми, правила конкуренції тощо. Водночас протягом кількох останніх років ЄС обговорював **Угоду про зону вільної торгівлі (СЕТА)** з Канадою, що наразі перебуває в процесі підписання і після прийняття сприятиме обміну товарами, послугами та руху капіталу між двома регіонами. Проаналізуємо торговельно-економічну складову трьох вищезазначених угод.

Порівняно з багатосторонньою лібералізацією двосторонні/регіональні угоди мають свої переваги та недоліки.

Зупинимось на перевагах двосторонніх угод, зокрема вони полягають в тому, що вести переговори набагато легше, оскільки за столом сидять лише дві сторони, а не 164 члени СОТ. І що найголовніше та вкрай актуально для прикладів, на яких ми зосередимося, дві сторони можуть прописати угоду, що враховує саме їхні торговельні проблеми і пріоритети.

Наприклад, Україна межує з чотирма державами-членами ЄС, понад 40% її експорту йде до ЄС, і ЄС наразі є найбільшим її інвестором. З цих причин, а також задля подолання торговельних бар'єрів у перспективі Україна і ЄС уклали амбітну угоду DCFTA, що передбачає прийняття Україною багатьох норм, стандартів і нормативних положень ЄС.

В Канаду Україна експортує менше, але країни мають міцні історичні, політичні та культурні зв'язки, і торгівля між двома партнерами розвивається швидкими темпами. Тому кращим та ефективнішим інструментом стала угода CUFTA, що спрямована на лібералізацію торгівлі, яку відносно швидко обговорили та уклали, та яка може принести швидкі дивіденди для України.

Зрештою, проаналізуємо торговельно-економічні взаємовідносини України з ЄС та Канадою. Як одна так і друга країни мають розвинені економіки і між ними проходять великі торговельні потоки. Тож на цій досить перспективній стадії торговельних відносин вони більше занепокоєні нетарифними бар'єрами, зокрема у сфері послуг та інвестицій. Тож логічно, що СЕТА приділяє особливу увагу саме цим питанням.

Таким чином, усі три угоди відрізняються одна від одної. Кожна зосереджується на конкретних питаннях з метою надання певних переваг. Відповідно, найочевидніший урок полягає в тому, що за відсутності прогресу в СОТ двостороння угода, ймовірно, – це один із небагатьох основних і послідовних кроків для сприяння розширенню торгівлі в короткостроковій і середньостроковій перспективі. У зв'язку з цим діяльність за межами СОТ є також доцільною, оскільки деякі з питань, про які йдеться в наших прикладах, можна було б розглянути у багатосторонньому полі.

До речі, слід зазначити: що більше інтегровані європейський та канадські ринки, то краще для України, тому що дотримуючись норм ЄС, українському експортеру буде легше експортувати в Канаду, і навпаки. Таким чином, двостороння угода між ЄС і Канадою насправді може мати позитивні супровідні ефекти для третіх сторін. Цей побічний аспект, який може здаватися неочевидним, полягає у налагодженні підприємницьких контактів, що заохочує експортерів та імпортерів самостійно встановлювати торговельні зв'язки, що в подальшому можуть стати дороговказами для розвитку прогресивної торгової політики.

Інший ключовий, основоположний урок, який можна винести з цих нових моделей в галузі торговельної політики – це те, що до торгівлі слід ставитися як до взаємовигідної справи, а не до гри з нульовою сумою. Підписанням цих угод Україна, Канада та ЄС відкрито заявляють про свою переконаність у тому, що торгівля – це благо, тому що створює короткострокові вигоди (знижуючи ціни для імпортерів/споживачів) і довгострокове економічне зростання, робочі місця і стимул для інвестицій та інновацій, щоб залишатися конкурентоспроможними. Особливо сприятливим для України в її теперішньому економічному переході, де вона має диверсифікуватися від Росії – свого давнього, але наразі практично закритого до співпраці і непередбачуваного торговельного партнера, є те, що як CUFTA, так і DCFTA мають асиметричні вигоди для України, оскільки вона одразу отримує зниження деяких тарифів, тоді як її торговельний партнер матиме поступове зниження тарифів. Це сприятливе положення у відповідних торговельних угодах дозволяє компенсувати витрати, з якими стикаються українські підприємства, коли доводять продукцію «до стандарту» західного експорту, а також створює певну «часову подушку» для укорінення програм із розвитку експорту, за допомогою яких більше компаній заохочуються і навчаються переорієнтовувати експорт до надійних партнерів (Канади та ЄС), а також, можливо, вперше розпочинають експорт. Найголовніше, що ці торговельні угоди розглядаються як повністю сумісні одна з одною. ЄС не заперечував проти угоди між Україною та Канадою, і навпаки, Канада вважає DCFTA позитивним кроком для України.

Протягом останніх років тема інтеграції ланцюжків доданої вартості спровокувала багато досліджень і обговорень, що свідчить про важливість лібералізації торгівлі з точки зору не лише експорту, але й імпорту. Конкурентоспроможність у сфері експорту передбачає можливість закуповувати найдешевші чи найкращі проміжні товари для виробничого процесу. У зв'язку з цим укладення преференційних торговельних угод з багатьма партнерами є навіть вигіднішим для побудови найбільш дієвого та ефективного глобального ланцюжка доданої вартості.

Висновок

Підсумовуючи, зазначимо, що в Україні є все, щоб ефективно розвивати сьогодишню тенденцію до лібералізації двосторонньої торгівлі та в подальшому розвинути вигідні стосунки з партнерами. Її теперішні перемовини з Туреччиною та Ізраїлем щодо угод про вільну торгівлю свідчать про її рух у цьому позитивному напрямку. Що більше країна буде інтегрована в глобальні торговельні потоки, то більше вона експортуватиме, більш конкурентоспроможною ставатиме і більше інвестицій залучатиме. І немає жодних зрозумілих причин, чому цей аргумент має спрацьовувати для її відносин з ЄС, Канадою тощо. Отже, у науковому дослідженні було обґрунтовано засади формування та подальші тенденції розвитку зони вільної торгівлі між Україною та Канадою як трансформаційної форми двосторонніх взаємовідносин.

Література

1. Бровко О. Трикутник вільної торгівлі. Що дасть Україні ЗВТ із Канадою [Електронний ресурс] / Бровко О. – Режим доступу : <http://www.euointegration.com.ua/articles/2016/11/16/7057420>.
2. Економіка зарубіжних країн : навч. посіб. / [Голіков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О., Черномаз П. О.]. – Київ : ЦУЛ, 2008. – 408 с.
3. Дойчик М. Стосунки України та Канади в 1991–1996 рр.: патронат чи співробітництво? / М. Дойчик // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 9–13.
4. Конон Н. Є. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Є. Конон, А. В. Скребнева // Грані. – 2016. – № 2. – С. 27–32.
5. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
6. Статистика зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

Надійшла 14.09.2017 ; рецензент: д. е. н., проф. Кирилюк Є.М.